

În februarie 2010 se împlinesc o sută de ani de la nașterea profesorului Vasile Coroban. A trecut un sfert de secol de când s-a stins din viață, dar numele și amintirea lui continuă să rămână o prezență vie pentru cei care l-au cunoscut, fie că i-au fost învățăcei, fie colegi de lucru sau, pur și simplu, au beneficiat de prietenia lui.

Profesorul Vasile Coroban, om de o adevărată formație culturală europeană (a făcut matematicile la Universitatea din Cernăuți și dreptul la Iași), a avut, ca și alți intelectuali români din Basarabia, neșansa de a activa după război în condițiile unui regim totalitar cu o ideologie dogmatizată, pe care a combătut-o cu o principialitate singulară prin părțile noastre.

Activând la Universitatea de Stat, a fost acuzat de naționalism și concediat. Angajat ca cercetător științific la Academia de Științe, a fost mereu atacat de grangurii ideologici ai partidului comunist. Savant de o vastă erudiție în domeniul literaturii naționale, dar și în al celei universale, avea un caracter deschis, sociabil, și era înzestrat cu un dezvoltat simț al umorului. Am putea afirma cu toată îndreptățirea că ceea ce nu reușea să spună prin scris, din cauza cenzurii, o făcea prin replicile sale usturătoare, care nu arareori atingeau sarcasmul, ba chiar invectiva. Or, adevăratul Coroban s-a manifestat și a rămas pentru noi doar pe o treime în lucrările publicate, iar celelalte două în vorbele sale de spirit, realmente scăpărătoare, de neuitat.

Nimeni dintre intelectualii din generația sa nu s-a bucurat și nu se bucură de atâta stimă și chiar simpatie ca Vasile Coroban. Au scris despre Domnia Sa mai mulți autori, printre care Aureliu Busuioc, Argentina Cupcea-Josu, Eugen Lungu, Anatol Gavrilov, Mihai Cimpoi ș.a., iar poetul Andrei Țurcanu i-a dedicat un inspirat poem, intitulat *Moșneagul*.

Când am sărbătorit nouăzeci de ani de la nașterea profesorului Vasile Coroban (vezi revista „Limba Română”, nr.6-12 din 2000), am formulat ideea că ar fi minunat dacă cineva ar aduna întâmplările și vorbele memorabile rămase de la neuitatul profesor, ca să le facă publice atunci când vom ajunge la Centenarul Coroban. Iată, dar, că nu a binevoit să o facă nimeni, de aceea m-am decis să încerc eu. Cu atât mai mult cu cât oricui i-aș fi împărtășit ideea, pe loc persoana respectivă îmi relata o pățanie ori o spusă corobaniană. Întocmai așa s-a întâmplat cu dl Constantin Tănase, ziarist și scriitor de înaltă clasă, director de publicație, care a fost încântat de inițiativă și a decis să acorde un minim spațiu în cotidianul „Timpul de dimineață” pentru rubrica *Centenar Coroban*.

Acum, la apariția acestei cărți, invităm pe toți cei care își amintesc întâmplări amuzante și vorbe de duh, fie și piperate, auzite de la profesorul Coroban sau de la alții, dar legate de Domnia Sa, să le expedieze pe adresa Editurii „Cartier”, spre a fi ulterior incluse într-o nouă, eventuală ediție închinată memoriei celui care-și doarme somnul de veci la Camenca lui natală...

(Vladimir Beșleagă)

1. Tatăl... birjar

Licean la Iași. Face într-o zi Vasilică o trăsnaie cu... guler. Directorul, supărat foc: „Marș acasă și fără taică-tu să nu mi te arăți!”.

Să se ducă hăt la Cam'ca Glodenilor? Dacă află părintele de pozna lui, mai știi ce-l așteaptă? Coboară la Gară, găsește pe un birjar cunoscut, îl plătește și... se întoarce cu el la liceu: „Am venit cu... tata”. Directorul îi spune acestuia despre purtările lui... fecior-său. Birjarul ascultă, odată se întoarce și... *jneap!* una la ureche de s-a învărtit bietul Vasilică precum un titirez.

— Ho, bre omule! Ce faci?! Chiar așa? Lasă că mă lămuresc eu cu băiatul... Acela iese și pleacă cu birja lui... Directorul, cu compasiune:

— N-am știut că ai un tată atât de îndârjit...

Vasilică, frecându-și falca:

— Dacă nici eu, dom'le director, n-am știut...

(După cartea *Scritorii când erau copii* de Aurel Scobioală, Ed. „Prut Internațional”/„Știința”, 2004, p.4-5)

2. Inima și taigaua

În timpul războiului, Vasile Coroban a fost evacuat în Siberia. Așa cum basarabeni, neinspirându-i încredere lui Stalin, nu erau trimiși pe front, ci înrolați în batalioane de muncă, intelectualul Coroban ajunge la tăiat pădure – muncă grea, istovitoare, mâncare proastă. Văzându-se la capătul puterilor, fără pic de vlagă, se duce la medicul unității, care era un evreu, spune că suferă de inimă și-l roagă să-l interneze în spital măcar pentru câteva zile, ca să scape cu viață. Acela îl internează, dar află șeful lui și... îl dă afară pe medicul evreu. Pune pe altul.

Acel altul îl examinează și concluzionează: „*Vașe serdže tak i prositsea v... taigu!*” (Inima dumitale duce dorul taigalei!).

(După cele relatate de Gheorghe Chira și inginerul Pantelimon Vârtosu)

3. Franceza... română

Tot în Rusia, Vasile Coroban a fost o vreme profesor de limbi străine. Numai că, în loc de franceză, dânsul le predă copiilor de ruși... româna! De-i adevărat, de nu e adevărat, cine ar putea să confirme sau să infirme? Cert e că o asemenea informație putea să parvină doar de la Domnia Sa personal!

(Din spusele regretatului istoric Ion Coșescu, cel care a memorizat mai multe vorbe de spirit de-ale lui Coroban, auzite din gura lui Vasile Badiu)

4. Lecțiile lui Coroban

Aș exagera dacă aș spune că am fost un intim al lui Vasile Coroban, dar prieten i-am devenit... Era prin anii cincizeci, mai precis, pe la începutul lor. Ani cât se poate de tulburi pentru literatura locului, dar și pentru cea sovietică în general... În asemenea condiții era cât se poate de normal ca spiritul critic pătrunzător, erudiția și bunul-simț ale lui Vasile Coroban să nu fie reclamate oficial, dimpotrivă! — iar la muncă, în cadrul Institutului de Limbă și Literatură, să fie angajat în calitate de... fochist!!!

Uniunea Scriitorilor nu era un club unde s-ar fi „developat și fixat” tinerele talente, desele ședințe și adunări ale „consacraților” erau mai degrabă niște lecții de cum nu trebuie să se scrie... Aici ar trebui să urmeze un imn de slavă sordidelor, dar ieftinelor cafenele... transformate de începătorii în ale

scrisului în adevărate cluburi literare... Mulți dintre mai tinerii mei colegi anume în asemenea „cluburi” au auzit de existența unui Eminescu sau Arghezi, a unui Creangă sau Caragiale, a unui Maiorescu sau Călinescu...

Într-unul din aceste bistrouri l-am cunoscut pe Vasile Coroban... Venit de curând din România... profitând de o memorie bunicică, puteam recita ore întregi din Eminescu, din Arghezi, din Minulescu, Bacovia, Barbu, Voiculescu... Eram... un fel de antologie ambulanta a poeziei moderne românești... Și atunci, „în mica tavernă mohorâtă”, unde l-am cunoscut pe Vasile Coroban, trebuie să recunosc, am simțit un fel de... cum să zic, un fel de gelozie față de acest neașteptat concurent (ce tânăr eram!...) Și, cu toată rușinea, azi ar trebui să-mi amintesc, încercam în fel și chip ba să-i continuu câte un citat, ba să mă bag cu versuri (străine) nu tocmai la locul lor în contextul celor dezbătute de regretatul maestru... Ba, cum eminentul critic mai apela și la câte vreun neamț sau francez, să mă produc și eu cu câte un Verlaine sau Lamartine, ca să văză lumea că nici Busuioc nu-i mai prejos...

Târziu, după miezul nopții, când mitingul acela, sărăcuț stropit cu vin (nu eram bogați!), dar bine garnisit cu poezie și critică, a luat sfârșit, maestrul m-a luat deoparte:

— Tinere cu nume de floare națională, ia hai să mergem un pic împreună!

Aveam cam același drum. A tăcut lungă vreme.

— Ai bacalaureatul?

Bineînțeles că-l aveam.

— Apoi știi, eu era cât pe ce să-l dau în gât. Și chiar la română: am confundat o nuveluță de-a lui Sandu Aldea cu o bucată de-a lui Brătescu-Voinești... Se vede că ai avut noroc.

Am tresărit un pic intrigat:

— Nu văd legătura!

— Apoi să ți-o spun. (Avea un râs chicotit încet, nițel mefistofelic.) Poezia din Voiculescu pe care ai recitat-o e de fapt a lui Pillat. Iar cea franțuzească nu-i a lui Sainte-Beuve – ăsta scria poeme interminabile! E a lui Saint-John Perse. Din volumul *Anabasis*.

Am simțit că mi se taie picioarele.

— De ce nu m-ați corectat pe loc?

Iar râse.

— Chiar nu înțelegi? Să dai peste nas unuia care știe, dar mai încurcă, în fața unora care vor să știe și cred?... Trebuie să fii mai atent, ai văzut cu cât drag ascultă bieții copii?

Cred că a fost, din partea necruțătorului critic, o lecție de pedagogie de cel mai înalt nivel...

(După *Lecțiile lui Coroban* de Aureliu Busuioc, „Limba Română”, nr.6-12, 2000, p.113-114)

5. Va veni vremea...

Aveam un examen sau... un colocviu la literatură. Profesorul Vasile Coroban mă întreabă:

— Tamara, ce-ai citit tu din Eminescu?

— Eu? Ce-am citit? Am citit poeziile lui de dragoste dedicate Veronicăi Micle... Am citit *Somnoroase păsărele*... Am citit *Luceafărul*... Dar scrierile lui politice, în care el exprimă indignarea poporului împotriva politicienilor vânduți, a boierilor care exploatau poporul, n-am prea citit. Dar nici nu am de unde le citi! Nu știu unde sunt, ca să le pot citi...

Dumnealui îmi spune ferm:

— Lasă că... va veni vremea când ai să le citești...

(Tamara Galescu, fostă studentă a profesorului Vasile Coroban)

6. Nouăsprezece mămăligi

„Ian cătați! Ian cătați! Grăiește Tirișpolea, stolița Respublișii Avtonomnișe Sovietișe Soțialișe Moldov'nești!” („Ian cătați!” voia să zică „Atențiune!” – așa își începea emisiunile respectivul post de radio). Aceste bizarerii-barbarii le-am auzit/aflat de la alții și... mai târziu. Ceea ce însă a înregistrat memoria mea din chiar gura profesorului Coroban e următoarea sintagmă de-a dreptul caragialescă: „LĂTRĂTURA MOLDOV'NEASCĂ”. Rostind-o cu toată forța lui sarcastică, profesorul se referea la modul de pronunțare a ceea ce trebuia să însemne „LITERATURA MOLDOVENEASCĂ” (desigur, sovietică!), iar personajul se numea Vera Caramanuța, crainica celui post de radio, care a activat o vreme și la Chișinău, după război...

De ce am luat-o așa de departe? Pentru că autorul faimosului op din capul acestui text nu era altul decât insul de tristă amintire (de altfel, părintele spiritual al lui Vasile Stati!) Ivan D. Ceban! Acel Ivan care, în 1947, în toiul foametei ce secera sute de mii de vieți, scotea la Editura de Stat a Moldovei o carte de povestiri, în care includea și celebrele „19 mămăligi”, semnând-o: Ion Ciobanu... Cu acest personaj Coroban și-a încrucișat de nenumărate ori săbiile, la fel cum a făcut-o cu ceea ce era... lătrătură și nu... literatură!

Eram student. Profesorul intra în auditoriu și, înainte de a ne prezenta prelegerea propriu-zisă, făcea un tur de orizont critic, vizând prostiile ce se scriau și se publicau în presa literară... De, eram filologi! Țin minte că săgețile sale își avură multă vreme ca țintă elucubrația lui I. D. Ciobanu. (Pentru cine nu cunoaște subiectul, îl expun în câteva cuvinte: la sfârșit de război, o unitate de soldați români, în retragere, poposește într-un sat de la Nistru, roagă pe o bătrână să le facă o mâncare

caldă. Aceasta, fiind mare patriotă sovietică, le învârtește... 19! anume 19 mămăligi, dar așa le prepară, că... toți soldații sunt afectați de diaree. Și, când vin rușii, nu mai sunt în stare să opună rezistență, fiind luați ca din oală.) Așa-zisa povestire era o mostră de scriitură primitivă, sub orice nivel și ca formă, și ca fond... Iar Vasile Coroban cita din ea și, distrându-ne, făcea să se cutremure auditoriul de hohote de râs. „Iată așa, concluziona Domnia Sa, cu cele nouăsprezece mămăligi i-a biruit Armata Roșie pe *fașăștii* germano-români!”

P.S. I.D.C. comisese, de fapt, un plagiat, preluând ideea de la clasicul literaturii sovietice moldovenești, la fel românofob, Andrei Lupan, care, în poemul său satiric „Fritz și Ghiță în Crâm”, rima România cu... pântecăria!

(Vladimir Beșleagă, fost student și doctorand al profesorului Vasile Coroban)

7. Pe post de... văcari!

...Mai deunăzi, ca să nu rămână mai prejos de erudiția lui Moțpan, a dat glas și Stepaniuc aceluiași panseu: „Mă uit eu în Constituție și...”. Bine, de un Moțpan, de un Stepaniuc, de un Voronin nu mă mir că sunt așa cum sunt. Mă mir de actualul (decembrie 2007 – V. B.) spicher Marian Lupu, care își permite să-i țistuiască pe deputații ce încearcă să apere adevărul cu privire la limbă și la națiune. Căci spicherul Marian Lupu a afirmat, demagogic și populist, ceea ce afirmă pe mică pe ceas papagalii roșii: „Poporul știe mai bine ce este – român sau moldovean. Lăsați poporul să se autodetermine!...”. Țin să-l informez pe dl Marian Lupu că și „filologul” I.D. Ceban, pentru a-și „drapa nula”, recurgea șmecherește la teoria sfă-tuitului-cu-poporul:

„Cuvântelnicu de față este făcut pentru școlari, dar cu mult îi lărjit și-i prevăzut și pentru lucrătorii redacțiilor. (...) Colectivul de avtori ș-a pus ca țel la munca sa să curățe limba moldovenească de cuvintele românești franțuzite, neînțălese de norodu moldovenesc, introduse cândva (?) de dușmanii norodului, și în rând cu aiasta s-a stăruit să apușe cât mai multe cuvinte întrate în traiu norodulu moldovenesc în legătură cu zădirea soțâalistă, cu neologhizme din lind'ile noroadelor frățești ruscă și ucrainească. Cu o fereală s'au purtat avtorii către cuvintele șelea, care nu-s răspândite, sfădoase ori t'iar născosite de oameni osăd' iți pin cabinete. La cuvintele șele mai grele avtorii se sfătuie cu colhoznicii, cu tovarășii mai competenți în întrebările lingvistișii... ”.

(Cuvântelnic ortografic moldovenesc, Tiraspol, 1940)

Se spune că, în legătură cu această explicație de om handicapat, același Vasile Coroban l-ar fi întrebat pe AVTOR: „Tovarășe Ceban, dacă zici că colhoznicii erau mai competenți ca voi în materie de lingvistică, de ce mama dracului ați mai împuțit locul „pin cabinete” și nu i-ați rugat pe dâșșii să vă facă regulile „ortografice”, voi trecând pe post de văcari?!”.

(Valentin Mândăcanu, *Laudă ție, interbelic românesc*, „Flux”, 7 decembrie 2007)

8. Des-scăunarea de la... Universitate

Eram studentă. Cred că era în anul trei (1953). Intră în auditoriu profesorul nostru de literatură română Vasile Coroban. Cel mai stimat! Cel mai iubit! Cel mai umorist dintre toți profesorii!... Noi, studenții, n-am observat că scaunul de la catedră era cam... beteag. Profesorul a zgâlțâit scaunul acela. S-a uitat la noi cu zâmbetul lui ironic și: „Ce? Credeți voi că Universitatea o să mă des-scăuneze? I-a mai trece!”.